

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

PIGTRAAD

UDGIVET AF

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

AUSCHWITZ

✧

BERGEN BELSEN

✧

BUCHENWALD

✧

DACHAU

✧

HUSUM

✧

NEUENGAMME

✧

PORTA

✧

RAVENSBRÜCK

✧

SACHSENHAUSEN

✧

STUTTHOF

✧

FRØSLEV

✧

HORSERØD

✧

SHELLHUSET

✧

VESTRE FÆNGSEL

Forsiden:

Det præmierede udkast til
Bernadotte-monumentet

Inde i bladet: Hvem der vandt arkitektkonkurrencen ★ Frivilligt i Vestre ★ Med »Besættel-
sestidens Kammerater« i Holland og Belgien ✧ Dramatiske dage i Horserød ★ Feriehuset på Kegnæs

Revision

H. C. STEEN HANSEN
statsaut. revisor

St. Kannikestræde 10, Kbhvn. K. Tlf. C. 16.888

Akts.

De danske

Bomuldsspinderier

Vejle - Valby

Jydsk Ilt- & Acetylgas
Fabrik Akts.

Horsens

BREDGADE 25 E
KØBENHAVN K

Telefon Central 15026

Alle slags klichéer
i fineste udførelse

KAMMERATERNES HJÆLPEFOND

stiftet 1945

PROTEKTOR: HS. KGL. HØJHED PRINS AXEL

Fondens kontor: Ordrup Jagtvej 175 (kontortid 9—12,30).
Telf. Ordrup 5075 — Postkonto 780.

Medlemmer: Iflg. fundatsens § 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet på aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre. Danske sydslesvigere, der ikke har dansk indfødsret, men iøvrigt opfylder betingelserne, kan også optages, ligesom personer med norsk indfødsret, der har været bosiddende i Danmark og har øvet aktiv indsats i Frihedskampen, også kan optages som medlem.

Formål: Iflg. fundatsens § 14 skal de midler, fonden har til rådighed til uddeling, fortrinnsvis komme deporterede, sekundært alle de, der som følge af deltagelse i frihedskampen har været arresteret og interneret, til gode tilligemed disse sidstes efterladte. Kammeratskabshjælpen ydes til: 1) Kammerater, hvis helbred på grund af frihedskampen har lidt sådan skade, at de ikke økonomisk er i stand til at give deres børn den uddannelse, som de ellers ville have fået. 2) Børn efter faldne kammerater. — Beløbet skal fortrinnsvis anvendes til at give kampene en uddannelse som den, deres fader ville have givet dem, hvis han var forblevet i live. 3) Tilskud til særlige formål udover de ovenfor under 2 nævnte til kammeraternes enker og børn. 4) Tilskud navnlig som hjælp til studieophold, rekreationsophold her i landet eller i de andre nordiske lande — og andre lignende øjemed.

BESTYRELSE

Forretningsudvalget:

Formand: **Konsul, sagfører Kaj V. Dahl**, Vitus Berings Plads 1, Horsens.

Næstformand: Bataillonschef, kommandant F. B. Larsen, Søgård, Sdjl
Kasserer: Statsaut. revisor H. C. Steen Hansen, St. Kannikestræde 10, Kbh.

Sekretær og leder af fondens kontor: Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund.

Kaptajn Aage Eifer, Sortedamsdossering 99, Kbhvn. Ø. Tria 2571.

Den øvrige bestyrelse:

Christensen, Allan C., assurandør, Thorvaldsensvej 9, København, V.

Damtoft, Aage E., præst, Vesterbro 76, Alborg.

Darling, Sv., tobakshandler, Hillerød.

Fog, Mogens, professor, dr. med., Søllingsvej 17, Charlottenlund.

Hansen, Viggo, fabrikant, Spigerborggade 2, Varde.

Holt, Paul, seminarieførstander, Århus.

Jespersen, Otto, landsretssagfører, Søndergade 72, Århus.

Johansen, P. A., arkitekt, Bernstorffslunds allé 80, Charlottenlund.

Kjeldsen, K. oberstløjtnant, Odense.

Kæraa, Leo, tandteknikermester, Banegårdsplassen, Århus.

Leth, O., bibliotekar, Johnstrupsvej 8, Sorø.

Loft, Johs., gas- og vandmester, de Mezasvej 18, Århus.

Madsen, N. J., pastor, Vorning pr. Hammershøj.

Mahler, P. E., førstelærer, Nr. Søby skole, Nr. Søby, Fyn.

Malling-Jacobsen, A., ritmester, Kollund, Sønderjylland.

Møller, Poul, fabrikant, Skive.

Næsted, Børge, læge, Sadolinsgade 9 st. th., Odense.

Olesen, O., kontorchef, Kastanie allé 7, Herning.

Olesen, Otto W., boghandler, Randers.

Rambusch, H., landsretssagfører, Kongensgade 49, Esbjerg.

Riis, Poul, pastor, Lyngbyvej 180, København Ø.

Thestrup, K., (M.F.) dommer, Viborg.

Thorsøe, Holger, købmand, Sønderborg.

Mindesmærket for Folke Bernadotte ved Danmarks sydgrænse.

*Førsteprisen vundet af arkitekt Bent Mackeprang
i samarbejde med billedhuggeren
Jørgen Gudmundsen-Holmgreen*

Efter to dages arbejde har bedømmelseskomiteen for et mindesmærke over greve Folke Bernadotte givet et udkast, der skyldes et samarbejde mellem arkitekt Bent Mackeprang og billedhuggeren Jørgen Gudmundsen-Holmgreen førstepræmien, medens arkitekt Johs. Hemming Theisen fik andenpræmien.

Konkurrencen var lukket, idet kun de arkitekter kunne deltage, der på grund af deltagelse i modstandskampen havde været deporteret til tyske fængsler eller kz-lejre.

Foruden de to sejrende deltog Jens Jørgen Ingwersen, O. V. Brøbech, Carl Metz, Ivar Christensen, H. Kornbeck og Kjeld Kjeldsen.

Hver af arkitekterne har kunnet alliere sig med en billedhugger eller havearkitekt ved løsningen af opgaven.

Bent Mackeprangs udkast tænkes udformet som en gruppe i bremer-sandsten fremstillende en mandsskikkelse imellem 2 løver. Iøvrigt karakteriseres monumentet bedst ved at citere den beskrivelse, der medfulgte udkastet. Der udtales her:

„Det forekommer os, at Folke Bernadottes gerning kan karakteriseres stærkest ved den symbolik, som ligger i beretningen om Daniel i løvekulen. Ganske vist blev Daniel kastet for løverne, hvorimod Bernadotte frivilligt gik lige ind til bestierne. Men ligheden synes os dog slående: Begge tvang de, alene ved deres væsens fornemhed og uanfægtede styrke, ved deres urokkelige tro på deres sags retfærdighed, bestierne til lydighed”.

Dommerkomiteens formand var amt-

manden i Abenrå amt, Refslund Thomsen, herudover har Per Federspiel, Steen Hansen, konsul Sigurd Møller og ritmester Malling-Jacobsen samt konsul K. Dahl sæde som repræsentant for den egentlige Bernadottekomite. Som fagdommere har fungeret arkitekt Mogens Koch, arkitekt O. E. Willerup og billedhugger Liisberg. Dommerkomiteens sekretær har været direktør Arne Zachariassen og arkitekt O. Gerner Hansen. Disse sidste har haft et ret stort arbejde med det rent praktiske arrangement af bedømmelsen af de indsendte udkast.

Konsul K. Dahl var dog forhindret i at deltage i de 2 bedømmelsesdages arbejde, der var grundlag for kendelsen.

Amtmanden har været en direkte praktisk hjælp derigennem, at han har formidlet kontakten til amtsrådet, hvad der har stor betydning for det areal, vi har kunnet disponere over. Han har givet tilsagn om, at amtet vil afholde udgifterne ved de ikke uvæsentlige jordarbejder og øvrige reguleringsarbejder, som må foretages i tilknytning til monumentets rejsning. Af stor betydning er det også, at han har formå-

et amtet til at påtage sig vedligeholdelsen.

Koncentrationslejrenes egne repræsentanter har foruden at repræsentere Bernadottekomiteen set det som deres hovedopgave at tage stilling til de indsendte udkast ved navnlig at medvirke i bedømmelsen af, hvorvidt skitserne gav det rette udtryk for greve Folke Bernadottes livsindsats, således som denne i særlig grad måtte opfattes fra vor synsvinkel.

Iøvrigt var det glædeligt at konstatere, hvor udmærket samarbejdet mellem fagdommere og lægdommerne foreløb, og som blandt andet viste sig ved de mange fælles synspunkter, der kom frem under bedømmelsen.

Der vil antagelig gå 3 år, før monumentet er færdigopstillet. Det er et ret væsentligt mindesmærke, og komiteen har været heldig ved, at et så værdifuldt bidrag er fremkommet i konkurrencen. Selve huggearbejdet er ret stort. Endvidere skal der foretages kritisk udvælgelse af den brømersandsten, som skal anvendes til gruppen, hvis største højde bliver 2,60 m.

Der er endvidere tale om ret store vejforlægningsarbejder i umiddelbar nærhed af monumentpladsen i Kruså, således at dette også må medregnes som en faktor af betydning, når man skal tale om monumentets færdiggørelse.

I henhold til konkurrencebetingelserne har udkastene været udstillet i Holbergsalen i Admiral Gjeddes Gård i St. Kannikestræde 10.

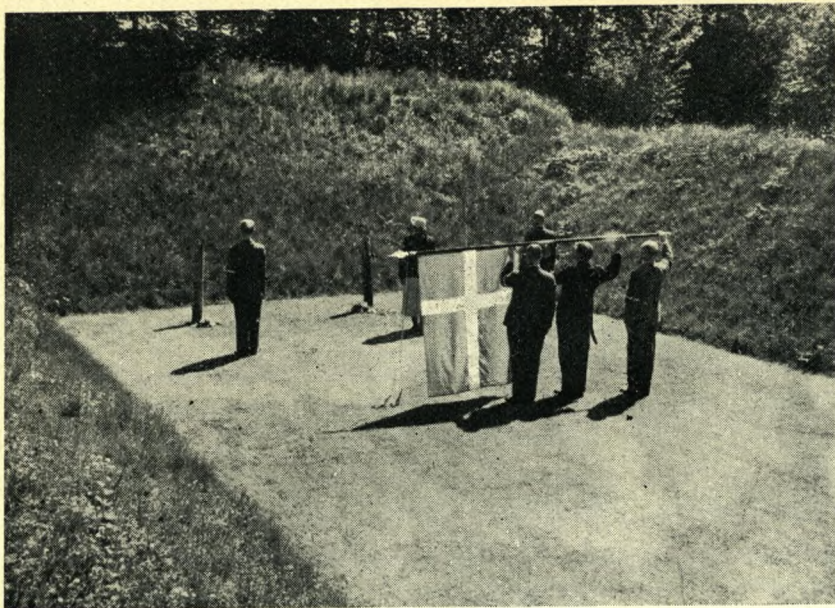
Frivilligt i „Vestre“

Vellykket 2 dages-stævne

Det var med en noget beklemt følelse, at man igen opholdt sig udenfor Vestres hovedindgang. Denne gang dog ganske vist til fods.

Men fornemmelsen blev dog helt ny,

da fængselsinspektør Kaj Jensen kom frem foran porten med sine vagtmestre og bød os velkommen. Vejen gik heller ikke direkte til cellerne, men med et ophold på trappen med min-

Ved peletonerne i Ryvangen

depladen for de fængselsbetjente, der mistede livet under frihedskampen, kom vi op i fængslets store og meget ejendommelige kirkerum. Nogle af os skulle straks ind og sidde i enkeltbåsene, der er reserveret V. Fs nuværende beboere, men de fleste af os ville dog hurtigt ud igen, da vi opdagede, at dørene kun kunne åbnes udefra, og man kan jo ikke ligefrem påstå, at der er frådset med plads i båsene.

Pastor Glahn holdt en smuk og gripende tale. Han kender jo stedet, da han også selv har været fange i Vestre.

Fængselsinspektøren causerede interessant om tiden før og efter besættelsen og om det samarbejde, han måtte og skulle have med tyskerne. Til at begynde med beslaglagde tyskerne kun en lille del af fængslet, men som gøgeungen tog de efterhånden hele „Reden“.

Vi blev derefter — om jeg så må sige — „sluppet løs“ i Vestre, idet vi frit kunne bevæge os overalt, og ved henvendelse til een af fængselsbetjentene kunne vi få oplyst, om ens tidligere „logi“ var ledigt. Mange af os havde derefter den fornøjelse at inspicere de gamle rum, der jo nu stråler af frisk maling og renhed.

Vi var også ude i stjernegårdene, hvor „aviserne“ ikke udkommer mere. Samtlige røde jernstolper var nymalede og uden inskriptioner af nogen art.

Hermed var selve opholdet i Vestre slut, men i porten var der blevet anbragt en mindeplade med tak til de fængselsmyndigheder, der havde været os behjælpelige med at skaffe os så tålelige kår som muligt. Denne blev afsløret af foreningens formand, og derefter overdraget til fængselsmyndighederne, der takkede for den.

Så skete det vist ganske uherdt i

Vestres historie, at vi udbragte et trefoldigt leve for Vestre fængsel, så det gjaldede i hele komplekset — sikkert til stor undren for de nuværende beboere. Folk, der kom forbi, da vi drog ud gennem porten, undrede sig naturligvis over de mange løsladelser.

Søndag formiddag mødtes vi udenfor hovedindgangen til Ryvangen, hvor vi i samlet trop marcherede ind foran det store fællesmonument, hvor viceadmiral Vedel holdt en smuk og gripende tale. Vi glemte naturligvis ikke at besøge kz-fangernes afdeling bag monumentet. Efter et besøg ved mindemuren var vi ved Ryvangens pelotoner. Disse er beliggende på en nedlagt revolverskydebane. Vi nedlagde her krans ved alle tre pelotoner. Vor blinde kammerat, Aage Christensen, deklamerede smukt og stemningsfuldt, og vi defilerede alle forbi pælene.

Resten af dagen var forbeholdt udflugten til Fredensborg og Hillerød.

Vejrguderne havde været ualmindelig store, og solen strålede fra en skyfri himmel.

Stævnet havde samlet 150 deltagere, og det var ypperligt tilrettelagt. De mange tilrejsende gav stævnet et eget præg.

Bertelsen, tidl. Neuengamme.

Med „Besættelsestidens Kammerater“ i Holland og Belgien

I årene efter krigen har foreningen »Besættelsestidens Kammerater« i Haderslev og Kolding knyttet forbindelse med modstandsbevægelserne i Holland og Belgien, nærmere betegnet med byerne Apeldoorn og Maastricht i Holland og Liege i Belgien. Således gæstede hollænderne og belgiere sidste år Danmark, og i år indbød hollænderne og belgierne danskerne til et besøg i deres lande. Der deltog 54 medlemmer.

Vi startede i Haderslev 3. maj på denne uforglemmelige tur, der skulle vare i 12 dage.

I de behagelige busser var vi kort efter ved den dansk-tyske grænse. Det gav et helt gib i en atter at se de tyske grønne uniformer, som man stadig benytter, og som i en danskers øjne vækker ubehagelige minder tillive. Vi kørte nu gennem grænselandet videre gennem Flensborg og Slesvig til Hamborg. Byen er stadig meget med-

taget, ruiner og store tomme pladser er der mange af, men alt, hvad der kan yde læ, er beboet. Kort før indkørslen til Bremen holdt vi hvil og indtog noget mad, som vi kloge af skade fra tidligere ophold havde medbragt fra Danmark. En ung tysk pige, der serverede en beskeden kop kaffe for os, vakte også minder i mig og flere andre. En af deltagerne sagde: Det er dog et dejligt solskinsvejr, de har her i Tyskland. Hun svarede: Ja,

wir sind doch alle gute Menschen. Ak, hvor havde vi tit hørt denne udtalelse i lejrene.

Vi regnede med at nå den hollandske grænse ved 19-tiden, men sådan skulle det ikke gå. Ca 15 km derfra opstod der pludselig brand i bussen. Man skyndte sig ud og fik bagagen reddet. En motorcyklist, der kom forbi, kørte til nærmeste landsby og alarmerede brandvæsenet, som kort efter ankom under udfoldelse af megen støj, men uden vand. Snart kom dog også en vandvogn tilstede, og slukningsarbejdet kunne begynde, men da var vognen redningsløst fortabt. Vi blev nu, hele selskabet, samlet i den store bus og uden flere uheld kørte vi så til grænsovergangen ved Rammelbeck — godt forsinket.

Her stod nogle af vore hollandske kammerater for at modtage os og føre os til Deventer, hvor en del af os skulle indkvarteres.

Næste morgen, den 4. maj, kørte vi til Apeldoorn, hvor vi mødtes med de kammerater, der var indkvarteret her, samt de hollændere, der skulle være vore ledere i de følgende dage. På rådhuset blev vi modtaget af borgmesteren, der bød os velkommen til Holland og håbede, at vi måtte få nogle gode dage der. Efter at der var sunget et par sange, kørte vi ud til hollændernes store mindelund med 3500 grave. I kapellet, en lille smuk træbygning, står en symbolsk kiste, idet ligene, så snart de findes, bliver begravet i lunden, og der holdes så en mindehøjtidelighed i kapellet.

I kapellet findes en urne med asken af 5000 hollandske fanger, der omkom i kz-lejren Dachau. Endvidere findes en meget smuk tavle, skænket af prinsesse Vilhelmina, med navnene på de hollændere, der blev fanget under forsøg på at nå til England.

4. majaftenen fejres i Holland som stille mindeaften. Kl. 19 mødtes vi atter for at deltage i en sørgeprocession, der med borgmesteren i spidsen vandrede ad en kilometerlang alle til kirken, hvor der ved et monument for Apeldoorns faldne blev nedlagt krans, af prinsesse Vilhelmina, af de militære og civile myndigheder, og af de danske gæster. Dernæst deltog man i mindegudstjenesten, hvor præsten på engelsk henvendte sig til de danske del

tagere. Jeg tror aldrig, nogen af de danske, der deltog, vil glemme denne aften. Ikke en lyd hørtes, mens det lange tog bevægede sig. Det var meget gripende.

Den 5. maj så vi i Arnhem den engelske kirkegård og den hollandske for de faldne fra 2. verdenskrig. På tilbageturen, en ca. 20 km fra Apeldoorn, gjorde vi holdt ved en mindesten for 117 Hollændere, deraf alene fra Apeldoorn 70, som tyskerne havde skudt som represalie, fordi den hollandske modstandsbevægelse havde skudt en tysk general, der nægtede at aflevere sin vogn, som modstandsbevægelsen havde brug for. En tysker nægtede at være med til dette massedrab, men blev skudt, han hviler sammen med hollænderne. Tyskerens familie bliver nu underholdt af Apeldoorns borgere.

Om aftenen deltog vi i den store befrielsesfest. Næste dag skulle vi fortsætte til Maastricht-Geelen, hvortil vi ankom om eftermiddagen. Vi blev også her indkvarteret i private hjem og blev hjertelig modtaget af vore værter, hos hvem vi tilbragte aftenen. Hollændernes gæstfrihed er så stor, at man flytter ud af sine egne gode soveværelser; disse overlades gæsterne, og man rykker selv ind i mindre værelser. Hollændernes renlighed er jo kendt, men jeg fik oplyst, at såfremt ejendommene ikke vedligeholdes ordentligt sen-

der kommunen simpelthen folk hen for at gøre den i stand — og opkræver så beløbet for istandsættelsen eller rengøringen hos vedkommende grundejer!

Den 7. kørte vi i vore busser rundt i det skønne Sydlimburg, også kaldet det lille Schweiz. Ved 3-punktgrænsen gjorde vi stop — det er der hvor Hollands, Belgiens og Tysklands grænser mødes, og det er pudsigt der at se alle 3 landes grænsevagter, den tyske i grøn uni form plus hund.

På denne tur besøgte vi også en masse skønne slotte, men tiden var knap — vi skulle atter være i vore kvarterer kl. ca. 17 for at spise og så sammen med vore værter deltage i en fest, der blev holdt i „Beamten-Casino“, der tilhører statsminen „Mauritz“. Vi var kort forinden bleven modtaget af borgmesteren på rådhuset. Vi blev bekvæmt med hollændernes nationaldrik Genever, og borgmesteren, der var en meget gemytlig herre, udtalte håbet om, at besøget vil blive til gavn for det venskab, der består vore to lande imellem. I en takketale udtalte den danske leder, at vi var glade ved at være gæster i Limburgdistriktet, og han forsikrede, at såfremt borgmesteren skulle blive arbejdsløs, så vi ham gerne i Danmark. Under festen på casinoet blev der af foreningen af „ex-politikere“ til hver deltager skænket

Samtlige deltagere foran rådhuset i Apeldoorn.
Foran ses borgmesteren med kæden om halsen.

Wageningen-huset, hvori kapitulationsdokumentet blev underskrevet

en platte med indskriften 6. Maj—9. maj 1951. Danmark—Limburg, samt den lille trekant, de politiske fangers kendetegn.

En del af denne fest blev udsendt over Hilversum radio, bl. a. talte her præsidenten for det nedsatte udvalg til undersøgelse af koncentrationslejre. Kommissionen havde, fortalte han bl. a., forespurgt også de russiske myndigheder, om man måtte få lov til at kontrollere deres lejre, men det blev afslag, idet man fra russisk side gjorde opmærksom på, at man sandelig ikke havde kz-lejre og således ikke kunne bevilge noget besøg.

Næste dag besøgte man den store skønne katolske kirke i Maastricht, samt dele af den gamle by, der er fra det 4. århundrede. Man kørte nu til Cannerberg, hvor man skulle bese de underjordiske limstensgrotter. På vejen dertil standsede man ved et katolsk kloster for at få 2 jesuiterpatere med. Disse skulle vise os omkring i grotterne. De forbavnsede os ved at tale et meget smukt dansk. De fortalte os, at de havde været i Danmark i henholdsvis 2 og 3 år, som lærere ved den katolske skole i Stenosgade i København. Ved ankomsten til grotterne blev der tændt et par små karbidlygter, som paterne havde medbragt, og vi påbegyndte vandringsen ind i grotterne. Det blev een af rejsens største oplevelser. Herinde havde jesuiterne lavet de skønneste ting. Efter en 2 timers vandring i grotterne sagde vi farvel til de venlige patere og aflagde derefter besøg på den amerikanske kirkegård ved Margraten. Her hvilede 25000 amerikanske soldater.

10000 af dem er nu ført hjem til USA. Man er i øjeblikket ved at lave marmorkården til de resterende 15000, og kirkegården indrettes nu således, at den fra luften vil få form af en amerikansk stjerne. De amerikanske myndigheder har af de hollandske landmænd købt jorden, hvor kirkegården er beliggende, og befolkningen har tegnet sig for et beløb, stort eller lille til vedligeholdelse af denne smukke mindeplads, hvor så mange fremmede soldater fandt døden, for at vi kunne leve i frihed.

Den 9. maj skulle vi så fortsætte til Belgien, og vi måtte nu tage afsked med vore hollandske kammerater, der havde overrasket os gang på gang, og vist os så mange smukke ting.

Ved den belgiske grænse blev vi modtaget af en del af vore belgiske venner, der overrakte hver af damerne i vort selskab en buket liljekonvaler. I Liege blev vi officielt modtaget og fik anvist kvarterer. Her i Belgien skulle man bo på hoteller, da boligsituationen er så stram, at alle rum er optaget. Næste dags formiddag besøgte vi fra busserne denne udprægede industriby. Kl. 12 blev vi modtaget af borgmesteren og en del rådmænd. Her i den smukke rådhusbygning fik vi atter et bevis på belgiernes store hengivenhed for deres afdøde dronning Astrid. Midt i hallen stod der en meget skøn hvid marmorstatue af den afdøde dronning, der viste sin førstefødte søn til det belgiske folk. Vi skriver nu den 10. maj, og denne dag er for belgierne det samme, som den 9. april for danskerne.

Der blev afholdt mindehøjtidelighed

ved Citadellet, et fort, der ligger højt oppe over byen. Det var her, deres kære blev henrettet og efter krigen også bisat. For at komme til begravelsespladsen måtte vi passere gennem en lang mørk, lavloftet tunnel.

Højtideligheden var her meget enkel, men gribende. Den følgende dag var vi på rundtur i omegnen af Liege. Vi besøgte bl. a. et af de store kendte belgiske krystalværker, og senere på turen kom vi til det kendte kursted Chaudfontaines. Direktøren, der samtidig er byens borgmester, var vært for os.

Næste dag startede vi tidligt og kørte gennem Ardennerne til kamppladsen ved Bastogne, hvor vi så det store monument, som amerikanerne har rejst her. Alle byerne i dette område er så godt som nye; kun nogle enkelte ruiner ligger tilbage og taler deres tavse sprog.

Videre gik turen gennem det pragtfulde bjerglandskab, og ved frokosttid ankom man til den belgiske stats rekreationshjem for tidligere politiske fanger og krigsfanger, der i disse smukke og rolige omgivelser søger at opnå fuld helbredelse. Dette besøg gjorde et meget dybt indtryk på os alle. De kammerater, vi her fik lov til at hilse på, viser os tydeligt, at endnu er ikke alle sårene fra nazitidens terror lægt. Om aftenen var man til afskedsfest, hvor blandt andet en af de danske kammerater overrakte belgierne et halstørklæde, som rettelig tilhørte dem, idet han under et ophold på revieret i en af de tyske koncentrationslejre havde fået det af en belgisk kammerat. Med hvor stor taknemmelighed dette blev modtaget, kan ikke beskrives. Det var et uforglemmeligt øjeblik for os alle.

Den sidste dag, pinsedag, tog vi afsked med vore venner i Liege, og begyndte vor hjemrejse, der gik over Bruxelles, som vi besøgte et par timer. Turen gik så via Antwerpen, tilbage til Holland, hvor vi overnattede nær den tyske grænse. Næste morgen fortsatte vi gennem Tyskland. Den danske grænse nåede vi ved 20-tiden.

Vi var atter hjemme i gamle Danmark, og en begivenhedsrig tur var tilendebragt. Mange nye venskabsbånd var knyttet mellem hollændere, belgiere og danskere. Ras.

HORSERØD

INTERNERINGSLEJREN FOR EMIGRANTER

*Den dramatiske flugt gennem
underjordisk gang.*

III.

AF OLUF BONNÉ

Med de tropper, der den 9. april 1940 overfaldt Danmark, fulgte Gestapo, det tyske hemmelige statspoliti. Dets virksomhed inden for vore grænser er velkendt. Utallige er de forbrydelser, disse sadister har gjort sig skyldige i over for danske statsborgere som faldt i deres hænder, men de første, der blev deres ofre var — tyskere.

Da Hitler efter sin magtovertagelse i 1933 påbegyndte forfølgelserne mod sine politiske modstandere, i særlig grad mod kommunister og socialdemokrater, flygtede de af dem, som kunne flygte, ud af det land, som nu med stærke skridt var på vej mod tilstande, hvor frihed, tolerance og hensyn til menneskeværdighed var begreber, som stod i lav kurs, og søgte et asyl i lande, hvor vejret kunne trækkes uden frygt for at få lungerne fyldt med pestbaciller. Mange af dem kom til Danmark, hvor de blev modtaget og hjulpet på vej til en ny tilværelse af danskere, der allerede på det daværende tidspunkt havde øje for og forståelse af, at den tyske nazisme var menneskehedens og kulturens fjende. Her i landet fandt de deres plads og levede deres liv, til skæbnen indhentede dem ved Tysklands okkupation af Danmark. Skønt godt gemte, fandt sporhundene efterhånden frem til deres skjul, hvorfra de droges for at stilles overfor det uafvendelige. Efter ophold forskellige steder, førtes de den 20. august 1940 til Horserødlejren, hvor de blev interneret i lejr 1 (lille lejr). Antallet var ca. 100 mand.

Interneringslejren Horserød.

Allerede mens de sad i Vestre fængsel, hvor flertallet kom fra, var enkelte af dem blevet udleveret til tyskerne, og denne trafik fortsattes i Horserød. Ingen af dem følte sig sikre, hævnen kunne ramme dem hver eneste dag og komme som et lyn fra en klar

himmel. Den skæbne, som ventede dem, når deres numre blev råbt op og de fik besked på at pakke for transport, var enhver af dem klar over. Det var koncentrationslejr i det fædreland, de havde forladt for at kunne ånde og leve som frie mennesker.

I lejren førtes der et strengt regime under ledelse af fængselsinspektør Bentzen. Denne mand, hvis sindelag og udæskende optræden overfor dem, der var så uheldige at havne indenfor hans magtområde, senere skal uddybes, gjorde hvad han kunne for at gøre livet så trist og tungt for de ulykkelege mennesker som muligt.

Enhver forbindelse med omverdenen var forbudt. Ingen breve, ingen pakker intet besøg. De organisationer, som fangerne under deres tilværelse som emigranter havde støttet sig til — Komiteen af 1933 og Danmarks røde hjælp, gjorde sig fortvivlede anstrengelser for at bryde den magtglade inspektørs modstand. Sekretæren i Danmarks røde hjælp, Rasmus Larsen, henvendte sig i justitsministeriet og klagede over forholdet. Dette bevirkede, at de nævnte organisationer fik lov til at besøge fangerne og lette deres tilværelse ved at kaste lidt glæde over den i form af gaver. Gaverne var i de fleste tilfælde tobak og lommepege. Pastor Paulsen, den tidligere kirkeminister, der ligeledes havde fået besøgstilladelse, indfandt sig ofte i lejren og talte med de fanger, som følte trang til at åbne deres hjerter for et forstående og broderligt indstillet medmenneske.

Dagligt liv i lejren.

Det var naturligvis fangernes arbejde at foretage rengøringen af barakkerne, men de skulle ydermere sørge for vedligeholdelse af dem. Desuden måtte de selv tilberede deres mad. De fik udleveret naturalierne og måtte så selv sørge for resten. Med

disse arbejder, rengøring, vedligeholdelse og madlavning gik dagen for en hel del af fangerne, mens andre beskæftigede sig med jordarbejde, snedkeri og smedearbejde.

Dagene blev til uger, og ugerne blev til måneder. Skoven, som havde stået grøn, da de kom derop, faldede efterhånden, bladene faldt, det blev koldere i vejret og det blev jul.

Et lille grantræ, et par lys — tavse mænd omkring det. Lysene genspejler sig i deres øjne, der ligesom intet nærværende ser, men har et udtryk, som søgte de ud over tid og sted — Weihnacht.

Ingen anden aften kan som denne vække minderne til live. Barndommen, den sorgløse barndoms tid og endnu dejligere ungdom, hvor kræfterne gærer og man føler sig som kunne man erobre en verden.

Disse mænd, som tavse står her og ser på lysene, der stråler dem i møde fra træets grene — hvilke tanker gør de sig i denne stund? De fik såvist ikke erobret nogen verden. Deres hjem er ødelagt, som jagede dyr er de flygtede for jægeren. Om natten har de sneget sig gennem skove og vandret gennem mennesketomme heder. Deres hustruer og børn — hvor er de nu? Hvilken skæbne frister de?

En tåre løber ned ad en furet kind og et suk baner sig vej. Den gyldne frihed, som de fandt her i landet, var kun en kort frist, nu er de fanget, og fremtiden ligger for dem som en trusel om lidelse og død.

Men de er mænd — prøvede og hærdede i modgang. Håbet om lysere og bedre tider kan ingen knuse, det lever dybt i hver enkelts bryst. De retter sig — ser på hverandre og rømmer sig. Så lyder den gamle tyske julesang:

O Tannenbaum! O Tannenbaum!

Det er som sangen løsner noget i dem — frigør dem og varmer deres sind og tanker. De snakker sammen. piber og cigaretter tændes, og kaffen bliver bragt ind. Det er — Weihnachten

Vinteren går, med nytår som en tidens milepæl mellem 1940—41. Foråret er på vej, træerne grønes påny i skovene omkring Horserødlejren. Spaderne glimter i sollyset og fra snedkerværkstedet lyder saves og høvles fræsen. Der arbejdes.

I sommeren, som nu er inde, dyr-

kes i fritiden gymnastik og atletik. Der løbes og springes for at træne legemet og stålsatte det til de belastninger, som venter hver enkelt af dem forude.

Dog skal ikke alene musklerne plejes og styrkes — ånden er mindst lige så vigtig, og den næres ved sang og musik.

Om aftenen, når arbejdet er endt og mørket falder på, rykker de sammen og sender, som gennem een mund deres længsel og håb, deres tro på frihedens sag, i toner op mod den lysende himmel.

Den 2. august 1941 førtes de tyske emigranter bort fra Horserødlejren til ubestemt sted, ingen kender, for manges vedkommende, deres videre skæbne

Kommunisterne interneres.

Den 22. juni 1941 kl. 4 om morgenen overskred tyske tropper Sovjetunionens grænser. Samme morgen gik det danske politi i gang med at arrestere medlemmer af Danmarks kommunistiske parti, hvis adresser var kendte. I løbet af denne dag og de følgende blev ca. 350 personer, uden lov og dom, brutalt revet bort fra hjem og virke og anbragt i fængslerne. Over hele landet foregik jagterne og af de indfangne, som er kendt af offentligheden, kan nævnes folketingsmand Martin Nielsen, borgerrepræsentant Johannes Hansen, forfatteren Hans Kirk, forfatteren Hans Scherfig, medlem af Aarhus byråd Thomas Christensen, Sognerådsmedlem Karen Tovborg, Gudum, adjunkt Peter P. Rohde, fagforeningsformand Inger Gamborg, Martin Andersen Nexø og flere andre. De, der var arresteret i København, førtes til Vestre fængsel, hvortil også en del af dem, der var taget i provinsen, ankom i midten af august. Samtidig løslødes dog nogle, således at antallet af dem, der den 21. august overførtes til Horserødlejren, var ca. 120.

Lederen af denne lejr var den af samtlige fanger, med et mildt udtryk sagt, dårlig lidte inspektør, Alfred Claudius Bentzen.

C Denne usympatiske person, der allerede tidligere under de tyske emigranternes internering i lejren, havde gjort sig bemærket ved sin brutalitet, forsømte ingen gunstig lejlighed til at

chikanere de internerede og deres pårørende. Ved fangernes ankomst til lejren holdt han en tale, der i sit indhold var udfordrende og provokerende. Dette var en arbejdslejr, meddelte han, hvor en hård disciplin skulle være rådende.

Han forsøgte også at føre sit menneskekærlige program ud i livet, men det strandede hurtigt på den enige modstands klippe, som fangerne dannede.

Justitsminister Thunø Jacobsen, hvis hele indstilling til dette afsnit af besættelsestidens historie er kendt og vurderet efter fortjeneste, samt fængselsdirektør Tetens, var i begyndelsen på linie med inspektøren, men ændrede senere deres opfattelse af tingene, således at fangerne opnåede visse lempelser i deres tilværelse. Trods dette var der nok tilbage at klage over og masser er de henvendelser, som de internerede sendte til myndigheder og privatpersoner med protester over inspektør Bentzens utiltalende optræden over for fangerne. Besøg i lejren kunne kun tillades de nærmeste pårørende til de internerede. Under Bentzens ledelse af lejren var reglen — et — besøg hver 14. dag, med en halv times samtaletid. Samtalen mellem den besøgende og fangen overværedes altid af en fængselsbetjent, der i mange tilfælde greb ind i samtalen med påbud om, at dette eller hint ikke måtte drøftes. Rapporter over samtalerne indsendtes i flere tilfælde til inspektøren.

Denne foretog også selv censureringen af de til og fra fangerne kommende breve, og hans censurering var præget af en smålighed og et snæversind, som kun kan tænkes at finde udtryk hos et menneske med misforstået pligtfølelse. Mængder af breve fandt aldrig vej til adressaten, men videre sendtes af inspektøren til fængselsdirektoratet, hvorunder lejren hørte.

Fangerne kunne aflytte danske radio samt læse danske aviser af en vis politisk farve. Bøger kunne indføres i lejren enten fra privat side eller gennem udlån fra bibliotekerne, dog var bøger med socialistisk indhold forbudt.

Den første tid var kosten dårlig, men bedredes kendelig efter som tiden gik og var tilsidst god og nærende.

I denne, de første danskes, interneringstid var myndighedernes indstilling

til fangernes pårørende ikke præget af den samhørighedsfølelse, som på et senere tidspunkt gjorde sig gældende.

Mange af de internerede var arbejdere, og da forsørgeren var afskåret fra at bidrage til hjemmets opretholdelse, truedes disse af ruin.

Hvilken psykisk belastning denne kendsgerning var for fangerne, kan let forstås af enhver, dertil kom, at fangerne var vidende om den kyniske måde og brutale behandling deres hustruer var genstand for fra myndighedernes side.

Tonen blev angivet af selve justitsministeren, der ved et besøg af en sådan hustru afslørede sig som blotlet for medmenneskelighed ved at sige: Vi skylder jo ikke vore kommunister — endnu.

Denne tingenes tilstand bidrog naturligvis til, at stemningen blandt fangerne var så som så. Under sådanne forhold opstår der let gnidninger, og flere gange kom det til alvorlige sammenstød mellem de to parter.

Det første alvorlige sammenstød fandt sted allerede i efteråret mellem forfatteren Hans Kirk og inspektøren. Hans Kirk havde protesteret energisk mod inspektørens selvrådige og diktatoriske brevcensur og resultatet blev for Hans Kirks vedkommende, at han overførtes til Vestre fængsel for afsoning af disciplinærstraf. Som protest mod dette indledte de øvrige fanger i lejren en sultestrejke, som først afbrødes, da der blev lovet dem, at forholdene, hvorunder Hans Kirk afsonede sin straf skulle blive bedre. Sultestrejken havde da varet i fem dage.

Kommunistloven.

Først den 22. august, altså 2 måneder efter at kommunisterne var fængslede, vedtoges den lov ud fra hvilken politiets allerede udførte og fremtidige overgreb berettigedes. Dette brud på grundloven, som selve højesteretspræsident Troels Jørgensen, som forøvrigt i den sag fik følge af fremtrædende politikere, ved spidsfindige fortolkninger fik kastet et lovligheds skær over, tillagde justitsministeriet beføjelse til at internere kommunister, dog således, at deres identitet samt påstået kommunistiske virksomhed skulle forelægges en dommer inden 24 timer efter deres ar-

restation. I medfør af denne lov blev alle 120 fanger i Horserødlejren fremstillet for byretsdommer Arthur Andersen, der i løbet af forbavsende kort tid og uden forsøg på personlig indtrængning i hvert enkelt tilfælde, stadfæstede justitsministeriets interneringsbeslutning. Ved kommunistlovens vedtagelse var der levnet de internerede mulighed for at indanke afgørelsen af hver enkelt sag for højesteret. Alle uden undtagelse benyttede sig af denne ret og udvirkede, at højesteretssagfører Stiglich Petersen, der havde erklæret sig villig til at påtage sig opgaven, blev beskikket som forsvarer. Derefter hørte de internerede intet mere til sagen, før de nogen tid efter, gennem radioen, fik at vide, at høje-

sterets kæremål havde stadfæstet samtlige interneringsbeslutninger uden at hverken forsvarer eller nogen af de internerede havde haft lejlighed til at tale i retten.

Lejrforhold.

Den del af lejren, som kommunisterne boede i den første tid, omfattede de i figur 2 med tallene 25, 26, 27, 28, 29 og 30 betegnede barakker. Barak 26 (det gamle officerscasino) benyttedes til spiselokale, mens barak 27 var vagt og besøgsbarak. Disse barakker var adskilt fra den sydligere del af lejren ved et ståltrådsnet og pigtråd. Senere udvidedes lejren til også at om-

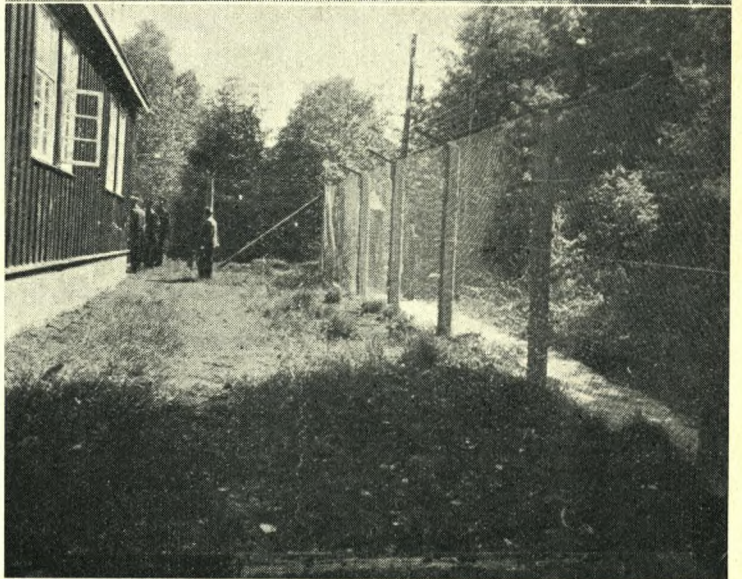
fatte de fire nærmeste sydlig beliggende barakker, der i en senere periode blev benævnt som barakkerne 9, fletteri, kvindebarak og sygebarak. Det gamle pigtrådsnet blev da fjernet og et nyt opsat, der strakte sig øst-vest fra sygebarakken til hegnet, der løb omkring lejren, med en stor jernport i den østlige del.

I den første tid indtoges måltiderne, morgen, middag og aften i spisebarakken, og marchen til denne foregik i stram orden. Senere hen blev kun middagen serveret her, mens de øvrige måltider spistes i de respektive barakker, hvortil maden blev bragt af de derboende. Ligeledes var der i samme

Nederst: Tunnelen under hegnet var afstivet mod sammenstyrtning og forsynet med elektrisk lys, så der kunne arbejdes om natten.

Øverst til højre: Udgangen i skoven, camouflagen, der bestod i en busk, er fjernet, og lemnen til den underjordiske gang er lukket op.

Nederst til højre: Barakken, hvorfra gravningen foregik (fra værelset ved det sidste vindue). Medens vagtposter med hunde jævnligt passerede mellem barakken og hegnet gravede fangerne sig ud under fødderne på dem.

periode tvungen arbejde i køkken, snedkeri samt ved rengøringen.

Tunnelen.

Udflugterne og — flugten.

Kommunisterne havde ikke været længe i lejren, før en del af dem begyndte at undersøge mulighederne for flugt. Disse, der havde til huse i barakken, der var placeret i lejrens sydvestlige hjørne (den senere kvindebarak) blev hurtig klar over, at den eneste chance var at grave en tunnel, der fra barakken førte ind under pigtrådshegnet og mundede ud i skoven. Planen blev drøftet i alle enkeltheder mellem de indviede og endelig godkendt. Derefter gik et par af dem, som var kendt med de dele, i gang med at udarbejde arbejdstegninger, og så snart disse var færdige, skred man til værket. I det værelse, som var beliggende i det sydvestlige hjørne af barakken, brød de gulvbrædderne op, save dem over og forfærdigede en lem, således at nedgangen til tunnelen kunne dækkes af denne. Når dagens underjordiske arbejde var endt, eller der var fare på færde af een eller anden grund, lagdes lemme på, en seng og et bord skubbedes på plads, og der skulle derefter en meget nøje undersøgelse til for at opdage noget fordægtigt. Imellem barakkens gulv og jordsmonnet var der en afstand af ca. 60 centimeter. Det var en kneben arbejdsplads, men det skulle gå, og det gik. Redskaber som økser, save, skovle og spader var det en let sag for dem at få fat på, da der netop på den tid opførtes to barakker i den ydre lejr på de tomter, hvor der før havde ligget barakker, men som var nedrevne, da Hørsørødkomiteen i 1923 overtog lejren. Disse to barakker var de af de senere internerede kendte numre 13 og 15. Ved opførelsen af dem hjalp fangerne til, og det vakte derfor ingen opsigt, at de færdedes i lejren med et eller andet redskab. Skovlene og spaderne måtte nødvendigvis, for at kunne bruges på den indskrænkede arbejdsplads, afkortes og efter endt brug gemmes væk for ikke at røbe det særlige arbejdes beskaffenhed. Når der arbejdedes under barakken, førtes der altid i værelset ovenover, en meget højrestet samtale mellem de derværende, for at bortlede eventuelle lytters op-

mærksomhed fra den støj, der muligvis kunne trænge op til dem fra tunnelarbejderne. Efterhånden som arbejdet skred frem, opsattes med visse mellemrum afstivere for at jorden ikke skulle skride sammen.

Den udgravede jord skovlede de ind under barakken, og da denne hvilede på et støbt fundament var det godt skjult.

Da tunnelen efter ca. et halvt års arbejde var færdig, målte den 19 meter i længden og var 75 centimeter høj og bred. For at gøre dette imponerende ingeniørarbejde endnu flottere organiserede de fra lejrens depot ledninger og lypærer og indlagde hele herligheden i deres tunnel. Ledningen førte de op til en stikkontakt i værelset ovenover og så kunne de få lys „på møllen“, når de havde lyst til det. Udgangen fra tunnelen var ført op i skoven et godt stykke fra pigtrådshegnet, og denne udgang var særlig snedig arrangeret. Af fire tværliggende stokke var der dannet et fast grundlag for det jordstykke, der passede til tunnelens udgangshul. Dette jordstykke var græsbevokset og yderlig prydet med et lille grantræ. Når jordstykket lå på sin plads, kunne ingen, der færdedes i dets nærhed, få blot den svageste mistanke om, at der derunder skjulte sig en hemmelig gang. Alt var i orden og udflugterne kunne tage deres begyndelse. Sagen var nemlig den, at før den virkelige flugt fandt sted, foretog de implicerede, via tunnelen og gennem skoven små ekspeditioner til Hillerød og Helsingør, hvorfra de vendte tilbage, beriget med opløftende og farverige eventyr. Når en sådan udflugt gik for sig, gled deltagerne i den, på sække gennem tunnelen for ikke at tilgrise deres nypressede og velbørstede tøj og derved muligvis forringe chancerne for en vellykket aften. Der var et par stykker, der under een af disse udflugter indsugede frihedens sødme i så høj en grad, at de ikke magtede at vende tilbage til den mere bundne tilværelse indenfor pigtrådshegnet, de forsvandt og sås ikke senere.

Trods de store undersøgelser, dette gav anledning til, undersøgelser, som gav de tilkaldte politifolk en skrækelig hovedpine, fandt de ikke frem til den hemmelige tunnel, men en anden gang var det lige ved at gå galt. Vagterne havde fået ordre til at passe eks-

tra godt på og en dag, da en særlig vågen betjent havde vagt ved det vestlige hegn, blev han opmærksom på en kat, der med krum ryg og rejst hale iagttog et eller andet i græsset. Det viste sig ved nærmere eftersyn at være een af dem, hvis plads af andre var bestemt foreløbig skulle være at finde inden for pigtrådshegnet, og så var han leveret, men hvormeget de end brød deres hjerner med at finde ud af, hvorledes han havde båret sig ad med at komme over på den side af det, som efter deres mening var den forkerte, fandt de ingen løsning på gåden, og manden var tarvelig nok til at nægte sin medvirken.

Den store samlede flugt fandt sted natten mellem den 10. og 11. juni 1942. To af de flygtende slap væk, resten blev fanget. Denne flugt bevirkede, at der til lejren ankom en enorm politistyrke. Uden nærmere undersøgelse af den enkeltes forbindelse med affæren og under udfoldelse af den brutalitet, som er så karakteristisk for svagtbegavede mennesker, hvem magtfølelsen er gået til hovedet, blev de internerede beordrede ud i de ventende transportbiler, som kort tid efter rullede mod København mod Vestre fængsel som bestemmelsessted.

Kammeraternes Hjælpefond

Hvordan får man feriehuset ved Kegnæs?

Der er nu nedsat et udvalg, der skal fordele pladserne på Kammeraternes Hjælpefonds nyerhvervede hus på Kegnæs ved Sønderborg. Udvalgets formand er bataillonschef F. B. Larsen og dets øvrige medlemmer er købmand Holger Thorsøe, Sønderborg samt læge Børge Næsted, Sadolinsgade 9, Odense.

Ønsker man at få huset tildelt f. eks for 14 dage, skriver man til fondens kontor, Ordrup Jagtvej 175, Charlottentunnelund. Det er bedst at skrive ret fyldigt. Fra kontoret sendes ansøgningerne til udvalgets medlemmer, hvorefter ansøgerne får besked fra kontoret.

Huset er smukt beliggende og velindrettet, og der er den fordel forbundet ved at få det, at man kan tage hele familien med. Der kan f. eks søges om at få huset mod betaling, eller at få det gratis tildelt. Foreligger der sær-

lige vanskeligheder af økonomisk art for at kunne foretage rejsen med familien, kan der også søges om midler til husførelsen og rejse.

Foreløbig er huset optaget fra den 1. juni til den 28. juli, men da det drejer sig om et stenhuse, kan det udmærket behøve i tiden helt til oktober, og man er velkommen til at søge.

BERNADOTTE eller Folke Bernadotte?

Kammeraternes Hjælpefond har nu navngivet 4 kollegieværelser ved 4.-maj-kollegier i henholdsvis Horsens, Esbjerg, Aarhus og Aalborg.

Værelserne bærer naturligvis Bernadottes navn.

Der er nu fremsat den tanke, at værelserne egentlig burde bære navnet Folke Bernadotte. Begrundelsen er så ligetil, nemlig at navnet Bernadotte er et slægtsnavn, hvorimod det bliver et personnavn, når navnet Folke føjes til.

Ideen synes tiltalende, idet man vel agter og ærer slægten Bernadotte, men når man har ønsket et bestemt navn knyttet til vore særlige værelser, tænkte man ikke i særdeleshed på slægten Bernadotte, men på befrieren Folke Bernadotte.

Det må således siges, at tanken, der er udkastet, hviler på et fuldt korrekt grundlag, og at det f. eks. for svenske vil lyde mærkeligt, at man har knyttet et slægtsnavn til vore kollegieværelser.

Ethvert brev bør forsynes med vore smukke mærkater i farvetryk.

Vi har to at vælge imellem:

1. Bernadotte-mærkatet med hans billede.
2. Kammeraternes Hjælpefond's mærkat.

Begge mærkater foreligger i ark med 25 stk. à 10 øre og fås ved at indsende beløbet til giro 780, Kammeraternes Hjælpefond, Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund.

De indkomne beløb går til fondens hjælpearbejde.

I praksis vil tanken dog næppe have nogen større betydning, da alle danske ved at høre eller se navnet Bernadotte knyttet til et 4.-maj-kollegieværelse, skænket af tidligere fanger, altid vil tænke på een bestemt person, nemlig Folke Bernadotte.

Der laves en gylden bog.

På forslag af pastor Madsen, vil der

nu blive fremstillet en gylden bog til hvert af de kollegieværelser, der er skænket af Kammeraternes Hjælpefond ved 4. maj-kollegierne.

Bogen vil give en historisk redegørelse for værelsets oprettelse. Der vil desuden til hvert af Bernadottéværelserne blive skænket et fotografi af Folke Bernadotte til ophængning i disse særlige værelser.

Om retningslinier i hjælpearbejdet.

I „Pigtråd” for april d. a. refererer bladet et bestyrelsesmøde i Kammeraternes Hjælpefond, hvor formanden, konsul Kaj V. Dahl, har fremsat en række betragtninger, som delvis også angår Frihedsfondens arbejde. Ifølge „Pigtråd”s referat udtalte konsul Dahl:

„Oprindelig holdt vi på, at vi ikke trådte til i de tilfælde, hvor Frihedsfonden havde ydet hjælp, men det standpunkt kunne ikke i længden opretholdes, og i mange tilfælde har vi måttet yde hjælp, der i virkeligheden oplagt hørte hjemme under Frihedsfonden, der forlængst stod fast og lod det egentlige hjælpearbejde ligge til fordel for kollegier og lign.”

Frihedsfondens forretningsudvalg må beklage disse udtalelser, der både forekommer forretningsudvalget at være misvisende og lidet loyale overfor arbejdet for frihedskampens ofre.

Frihedsfondens virksomhed har i de 6 år, der er forløbet siden starten, omfattet individuel støtte efter de retningslinier, som Frihedsfondens fundats angiver. Dette arbejde er nøje gennemført efter bedste skøn over problemerne i hver enkelt sag, og man har på intet punkt fra Frihedsfondens side afvist berettigede henvendelser. Men der kan selvfølgelig til enhver tid foreligge divergerende syn på henvendelsernes karakter. Dette sidste har dog ikke afholdt Frihedsfonden fra stadig at vise sig villig til at forhandle — også med Kammeraternes Hjælpefond — om tilfælde, hvor der er fremsat ønske om at præcisere særlige synspunkter. Frihedsfondens administration har heller ikke været mere bureaukratisk tilrettelagt, end at man stadig har været villig til at genoptage

sager, der engang har fundet en afgørelse — for så vidt der udefra kunne fremsættes nye oplysninger, der begrundede en ændret bedømmelse.

Ifølge sagens natur har de forløbne år selvfølgelig medført nogen ændring i hjælpearbejdets art, ganske simpelt fordi de indkomne sager har skiftet karakter. Den støtte til etablering, der var rimelig umiddelbart efter besættelsesårene, hvor mange blev slået ud af deres erhverv, er ikke af samme art 6 år efter, men dette kan på ingen måde begrunde en påstand om, at Frihedsfonden har svigtet sin opgave.

Med hensyn til opførelsen af 4.-maj kollegierne kan det anføres, at denne del af virksomheden er et led i Frihedsfondens arbejde for at støtte den ungdom, der enten er blevet sat tilbage på grund af deltagelse i frihedskampen eller mistede forsørgeren under kampen. Midlerne til opførelsen af de 2 hovedkollegier i Århus og København blev tilvejebragt gennem en indsamling på 4. maj-dagen i 1947 direkte foranstaltet til dette formål. Der er altså her intetsomhelst grundlag for den opfattelse af, at kollegiebyggeriet har tvunget Frihedsfonden til af økonomiske grunde at forandre linierne for sin øvrige hjælpevirksomhed. Det tilskud, Frihedsfonden har ydet til de øvrige kollegier, er bevilget udfra ovennævnte hensyn til arbejdet for ungdommens dygtiggørelse og er blevet stærkt understøttet af henvendelser udefra, bl. a. også af fremtrædende medlemmer indenfor ledelsen af Kammeraternes Hjælpefond. I denne forbindelse kan nævnes formanden, konsul Kaj V. Dahl, der på fortræffelig måde har interesseret sig for opførel-

sen af kollegierne i Horsens og Esbjerg. Kammeraternes Hjælpfond har tilsyneladende markeret sin sympati for byggeriet ved at skænke flere beløb til oprettelse af værelser i kollegierne. Under hensyn til alt dette må udtalelserne på det i „Pigtråd” refererede bestyrelsesmøde i Kammeraternes Hjælpfond anses for at være uheldige, for såvidt som sådanne påstande kan tjene til at give udenforstående et fejlagtigt billede af det arbejde, der gøres for frihedskampens ofre.

Med venlig hilsen

P. M. Daell
Frihedsfonden

Efterskrift.

Det er meget fristende at føje et par bemærkninger til P. M. Daells indlæg.

Man synes egentlig fra mange sider, at Frihedsfonden er noget mimoseagtige overfor drøftelser af hjælpearbejdet overfor besættelsestidens ofre.

Det kan ikke skjules, at der ved møder for tidligere kz-fanger er kommet en del kritik til orde overfor rejsningen af frihedskollegier. Man har sagt — kort refereret — at Frihedsfonden tilsyneladende hellere ville sætte sine penge i sten end i hjælpearbejde overfor levende mennesker, der var i nød.

Ved at arbejde med hjælpesager, er K. H. i det store og hele imidlertid kommet til samme opfattelse som Frihedsfonden, nemlig at kollegiesagen er helt rigtig, og trods kritik fra forskellig side, har vi da også her i bladet ydet sagen al mulig støtte.

Tendensen i konsul Kaj Dahls betretning på K.H.s bestyrelsesmøde var jo at formå bestyrelsen i K. H. til at gå ind for, at K. H. i fremtiden mere støttede ungdommen end det egentlige hjælpearbejde blandt kammeraterne — en linje, som Frihedsfonden allerede på et langt tidligere tidspunkt var slået ind på.

J. F

★

København.

Chefen for hjemmeværnet, oberst S. E. Johnstad-Møller, (Neuengamme), er udnævnt til generalmajor.

Ranum-konvent i Aalborg.

Toldstrupfolkenes årlige møde, kaldet Ranum-konventet, efter det første

som præstekomsammen camouflerede møde i Ranum præstegård, fandt i år sted i week-end'en 26.—27 maj på frihedskollegiet i Aalborg. Regionschef, oberst Freisleben, talte om „Regeringen og vore værn” med en belysning af det højaktuelle problem om den danske regerings kompetence i A-pagten og enhedskommandoens tidsalder. Søndag talte pastor Krarup, der i sin tid skrev „Opgørets nødvendighed” om „Opgørets fiasko”, og „Keld” — dr. Anton Rask, Seldte, — om en modstandsmands opgaver idag.

Ranum-konventet er som bekendt en så stor succes, at de københavnske og sjællandske modstandsfolk har efterlignet det med et Sjællands-konvent, der i år fandt sted på Krogerup med Hedtoft og Arnulf Øverland som talere. Ikke mindst Øverlands tale gjorde „konventet” til en uforglemmelig oplevelse, og det er givet, at også dette årlige møde for en snæver kreds indenfor modstandsbevægelsen vil blive en tradition.

Fredericia.

En bunden konkurrence om et frihedsmonument i Fredericia er blevet afsluttet på Fredericia rådhus, hvor bedømmelseskomiteen blandt 7 forslag udvalgte et relief-forslag af billedhuggeren Henrik Starcke. Relieffet symboliserer jernbanesabotagen i Danmark, og det vil blive opstillet i en minde-lund i nærheden af Fredericia bane-gård, hvor modstandsbevægelsen under krigen foranstaltede virkningsfulde sabotagehandlinger.

Sønderjylland.

Ritmester A. Maling-Jacobsen, Kollund, der i august 1940 som den eneste under den tyske besættelse i Danmark blev dekoreret med ridderkorset for sin raske optræden ved grænsen d. 9. april, har af generalmajor Allerup fået overrakt sølvkorset.

Kiel.

I et lukket møde i Kiels landdag behandlede man virkningerne af den ordre, Hitler i sin tid udsendte til at af-live bl. a. alle sindssyge og åndsvage patienter.

Sagen behandledes for lukkede døre,

men det kan dog oplyses, at der på grundlag af Euthanasi-forordningen, som ordren kaldes, alene i Sydslesvig og Holsten er dræbt 2000 mennesker.

★

Neuengamme-kammerat hædret.

Som kort omtalt i sidste nr. af „Pigtråd” blev der den 5. maj afsløret et mindesmærke for de med tilknytning til Herning og omegn under den 2. verdenskrig omkomne søfolk, soldater i allieret tjeneste m.m. Eet navn på mindesmærket har tilknytning til modstandsbevægelsen i Herning, nemlig kaptajn Uffe Gehrke. Han tilhørte modstandsbevægelsen i Herning fra dens start, blev den 11. aug. 1944 arresteret af Gestapo sammen med 3 kammerater og overførtes senere til Frøslev. Herfra vil mange huske Gehrke, først fra hans tid i stue 10, barak 14, og senere som formand for køkkenbarakken. 28. nov. blev han sammen med de 3 øvrige herningfolk deporteret til Neuengamme og også her og vel navnlig her, fik han lejlighed til at vise, hvilken god kammerat, han var. Han blev plejer på reviret og da en transport fra Hamborg skulle vende tilbage til Neuengamme, blev der indrettet nyt revir i den tidligere blok 11 — den, hvor de fleste danske startede deres Neuengammetilværelse. Det var et vældigt slid at få denne blok omdannet til et blot nogenlunde tåleligt opholdssted for de medtagne kammerater og plejerne måtte den sidste tid arbejde næsten i døgn-drift. Gehrke havde forinden været syg og dennes anstrengende tid knækkede ham; han blev meget alvorlig syg og selv om der fra kammeraternes side blev gjort, hvad der under de primitive forhold kunne gøres for at hjælpe ham, slog kræfterne ikke til; den 15. marts døde Gehrke. Opofrende og hjælpsom var han til det sidste; han gav sit liv for sit land og for sine kammerater og større offer kan ingen mand bringe. Hans støv kom ikke til at hvile i Danmarks jord, men mindepladen i Ryvangen og nu mindesmærket i Herning vil tale sit tavse sprog om Danmarks gode søn og kammeraternes tro-

faste og opofrende kammerat: kaptajn Uffe Gehrke. Ole.

De nærmeste så til fra baggrunden.

Vi er forøvrigt i stand til at oplyse, at de pårørende var indbudt til at overvære højtideligheden. Blandt de indbudte var desuden kommunens embedsmænd og adskillige andre, men Gehrkes tre tidligere kammerater havde man ikke fundet anledning til at indbyde. De klarede sig så med at skaffe sig en beskedent plads i baggrunden.

Efter højtideligheden gav kommunen kaffe til de indbudte. Kort forinden var et svømmebassin blevet indviet, og også her var kommunen vært, men denne begivenhed var selvfølgelig meget mere betydelig, hvilket fremgår af, at man her serverede smørrebrød — men sådan er der jo så meget.

Red.

EFTERLYSNING

Den savnede R. A. M. Gouttenoire

Vi er blevet anmodet om at efterlyse den franske statsborger, lrs. R. A. M. Gouttenoire.

Hans fulde navn er: René Antoine Marie Gouttenoire. Hans adresse er (eller var): 2 Carrefour de l'Odéon, Paris (6e). Han er født i Lay (Loire) i Frankrig den 27. september 1904 og er gift. Gouttenoire er 1,60 m høj, ansigtet er meget langt, og han har blå øjne. Han blev arresteret af det tyske politi for deltagelse i modstandsbevægelsen den 10. juni 1944 og derefter deporteret til Dachaulejren med konvoj den 18. juni 1944.

I august 1944 blev han sendt til kommando Weiss-See oppe i bjergene, hvor han skulle udføre jordarbejder

(vistnok til en dæmning), men meget afkræftet af sit arbejde blev han sendt ned til Dachau igen, hvor han blev beskæftiget på sygestuen. Senere skulle han have været beskæftiget med arbejde i lejren.

Sidste oplysninger:

G. blev truffet om eftermiddagen d. 2. april 1945 i Dachau-lejren af en meget gammel ven, dr. Gilles d'Épernon (Eure-et-Loire), der fandt ham ved

udmærket helbred og i meget godt humør.

En løjtnant ved navn Schenke har talt med ham i Dachaulejren efter lejrens befrielse af amerikanerne hver dag indtil den 9. maj 1945, på hvilken dag løjtnanten undveg fra lejren ved egen hjælp.

En anden fra Dachau hjemsendt har erklæret i modtagelseskontoret i Lutetia, at han havde tilbragt de sidste uger efter deres befrielse sammen med Gouttenoire, der efter hans mening

$\frac{1}{8}$ JACOB JENSEN & CO.

TRIKOTAGEFABRIK - TLF. HAMMERUM 15

Geam Tæppefabrik
Aktieselskab

SØNDERJYDSK TÆPPEFABRIK

A. R. KJÆRBY A/S

HØJER

Leverer kun gennem forhandlere

Mammen's Æskefabrik
AKTIESELSKAB

Art. for Iscreamfabriker - Bogtrykkeri

TRØJBORG - AARHUS

NIELS LARSENS *Trikotagefabrik*

Hammerum

skulle komme hjem i ugen fra 21. juni 1945.

En anden hjemsendt har på modtagelseskantoret på Austerlitz banegård efterladt et par ord sålydende: René Gouttenoire, nr. 40608, kommer hjem omgående. Netop dette nummer bærer de identitetspapirer, der er blevet tilbagesendt.

Muligvis har Gouttenoire, som så mange andre, forladt lejren ved egen hjælp. Måske er han blevet såret og ført til et hospital.

Oplysninger om Gouttenoire bedes meddelt bladets redaktion, Slagelsegade 9, København Ø. Tlf. Øbro 8537.

FRØSLEV

Kammerater!

Der findes ikke i eller ved den nuværende Padborglejre — tidligere Frøslevlejre — noget til minde om dennes tidligere tilværelse, eller vore kammerater, der som slaver førtes bort til en umenneskelig tilværelse i tyske koncentrationslejre og døde dernede, hvilket jeg synes ikke er rigtigt. Vi bør altid mindes disse kvinder og mænd og deres indsats.

Dette forhold kan imidlertid rettes nu, uden at blive altfor himmelråben de dyrt, idet jeg har fået en ca. 12 tons stor, ca. 3 m høj og ca. 1,5 m bre sten foræret og samtidig en grund til at opsætte den på umiddelbart syd for sydporten ved den nuværende Padborglejre.

Er der nogen der vil hjælpe mig med betaling af udgifterne til stenens transport, rejsning og inskription, så send et beløb, stort eller lille, helst det første, til girokonto: 54239, mindstestenen ved Frøslevlejren, Kollund, Sønderjylland. Bryd jer ikke om, at kontoen i postgirobogen i øjeblikket er opført som „Rytterbladet“, det er ændret.

Skulle mon ikke enhver gammel Frøslevfange kunne tænke sig at være med til at hædre vore døde kammerater ved at rejse dem et minde umiddelbart udenfor den lejr, hvorfra de førtes bort for aldrig mere at vende tilbage?

Jeg håber at høre fra alle tidligere Frøslevfanger i form af en skærv til dette formål.

Lad ikke dette håb beskæmmes!

Som inskription har jeg tænkt mig følgende:

De førtes bort under tvang og gav livet for Danmark.

1944—1945.

Johs. 15. 13

Med kammeratlig hilsen

A. Malling-Jacobsen.

Er nogen i stand til at huske navnet på den kammerat som tyskerne myrdede en sommeraften sidst i august 1944 ved at skyde ham fra tårn 3, fordi han veg ud mellem lysmasten og pig trådshegnet, så send mig dette samt datoen for mordet.

Debatten Øst-Vest

Kære Prytz.

Der er næppe nogen tvivl om, at en ærlig diskussion om de ting, der skiller os, bringer os nærmere i forståelse af hinandens standpunkter — men efter min mening har denne diskussion kun værdi, hvis den udspringer af ønsket om at finde frem til det, der samler os. Jeg tror, meget ville være vundet, om vi havde tænkt over det betydeligt før. Nogle bemærkninger til dit sidste indlæg:

Du skriver, vi er uenige om, hvorfor fangeforeningen døde. Mon? Du går ud fra mine bemærkninger om en af grundene, men lad mig så tilføje, at min opfattelse var grunden først og fremmest (og det gælder uden tvivl også for Frit Danmarks vedkommende, at vi efterhånden næsten udelukkende koncentrerede os om, hvad vi var uenige om, i stedet for at arbejde videre for det, vi stadig var enige om. Men det er næppe vor skyld alene. På det landsledelsesmøde, hvor opløsning blev besluttet, slog Schock fast, at situationen nu var sådan, at man måtte vælge mellem øst og vest. Han og hans gruppe valgte vest — uden at være blind for de anker, der med rette kunne rettes mod „vestdemokratiene“ — og erklærede åbent, at de havde angst for et for intimt samarbejde med kommunisterne. De „østvendte“ havde flertal i landsledelsen, men foretrak at

gå med til en opløsning frem for at skulle se vore „vestvendte“ kammerater, omend de var et mindretal, sprænge foreningen. Dette er — sagt uden bitterhed — kendsgerningerne om foreningens opløsning.

Du vil gerne tro, at hverken Rusland eller andre lande ønsker krig, men desværre er det ikke ønsket, men frygt og mistro, der er bestemmende for krig og fred. Du vil heller ikke ubetinget anerkende, at fredens bevarelse er det vigtigste af alt. Her er vi ved noget centralt. Husker du, da hhv. England, USA og Sovjetunionen havde besættelsestropper i Danmark. Jeres nedevede mistro overfor Sovjetunionen indgav jer frygt for, at Bornholm var tabt. Russerne var de første, der forlod Danmark. Men hvordan er det med amerikanerne? Ikke alene overholdt de ikke aftalen om igen at forsvinde fra Grønland, men besættelsen er yderligere udvidet — og ingen vil vel i dag benægte, at deres greb om vort land er stærkere end nogen sinde — økonomisk, politisk og militært. Jeg nævner ikke dette for at finde en lejlighed til at angribe USA, men for at minde jer, der stadig frygter „øst“ om, at denne frygt gør jer blinde for de langt mere nærliggende og betydeligt mere håndgribelige farer, der truer fra vest. „En fred, der er et endnu værre helvede end krig“, må vist være en fred, der er betinget af en stadig eftergivenhed og en stadig større opgiveness af vor selvstændighed. Jeg giver dig ret i, at kampen for freden samtidig må være en kamp for vore demokratiske rettigheder og for vort lands selvstændighed. Herom tror jeg heller ikke, vi er særligt uenige.

Dit sidste spørgsmål, om vi kommunister vil tage afstand fra Lenins ord, må jeg besvare benægtende. Mon du iøvrigt ville få større tillid til mig, hvis jeg sagde ja til dit forslag? Men, må jeg gøre dig opmærksom på, at du misbruger Lenins ord ved at fremhæve dem som noget almengyldigt for kommunister. De citerede sætninger tager sigte på kommunisternes illegale arbejde — og mon ikke også du vil anerkende deres gyldighed i videre betydning, f. eks. på den illegale modstands kamp mod tyskerne under besættelsen af Danmark? Løj du aldrig, når du

var i' forhør hos Gestapo? Anvendte du ikke i din kamp mod besættelsesmagten „enhver list, alle kneb og illegale metoder, fortælle og hemmeligholdelse af sandheden”?

Det glæder mig, at du mener at kunne konstatere, at mange andre end du ikke står fjendtligt overfor os, og jeg tror også, at en stadig større kreds af de „vestvendte” vil blive klar over, at de stadig har en del interesser fælles med os „østvendte”. Lad os blot blive klar over, at vi intet opnår ved gensidig mistro, lad os lade være at forsøge at blive enige om alle problemer, men i stedet koncentrere os om de ting, vi er enige om.

Jeg tror, der er mange ting, vi ser ens på. Vi er — de nævnte forbehold taget med — enige om, at kampen for freden er det vigtigste, suppleret med kampen for menneskelighed, for vort lands selvstændighed og suverænitæt. Vi er sikkert også enige om, at kampen mod nazismen ikke er forbi, hverken nationalt eller internationalt. Der er andre spørgsmål, der også trænger sig

på, og hvor der heller ikke består nogen uenighed mellem os — f. eks. kampen for en bedring af vore syge og invalide kammeraters økonomiske forhold etc.

Jeg tror, vi er nået så vidt i diskussionen, at vi kan dreje den ind på de nye bane og begynde at diskutere, hvor-

ledes vi sammen kan arbejde for løsningen af disse problemer. Vi har jo allerede erfaringer for, hvordan det ikke skal gøres.

Med venlig hilsen

Helge Larsen

Vi bringer i næste nummer lrs. Prytz's svar på red. Helge Larsen indlæg.

KJØBENHAVNS HANDELSBANK

Mogensen og Dessaus Væverier
Aktieselskab

Odense

KNUD DAMGAARD

Trikotagefabrik

HERNING

Grosserer-Societetets Komité

Børsen - København

Varehus Carl Friis

Odense

Elias B. Muus

ODENSE

FRED. RASMUSSEN

SLOTSGADE 21 - ODENSE

Fra Frøslev fangelejr til Aalborg stiftsprovstestol.

Præsteforeningens formand, sognepræst Carl Bay, Riisskov ved Århus, er blevet udnævnt til stiftsprovst i Aalborg.

Carl Bay tog under besættelsen aktivt del i frihedskampen. Han blev arresteret af Gestapo i december 1944 og sad en tid i Århus arrest, hvorefter han kom til Frøslev.

— Og så holder vi løvrigt sommerferie. Næste nummer af bladet kommer den 15. september.

PIGTRAAD

Organ for og udgivet af Kammeraternes Hjælpefond. Udkommer med 12 numre årligt. Abonnement 12 kr. pr. år. (Girokonto 780 kan benyttes ved bestilling af abonnement).

SEKRETARIAT

Ekspedition, abonnements- og annonceafdeling, Ordrup Jagtvej 175, Charlottenlund (kontortid 9—12,30). Telefon: Ordrup 5075.

Annoncer, der ønskes indrykket i bladet, må være kontoret i hænde senest den 20. i foregående måned.

REDAKTION

Ansvarshav. redaktør: Kommuncelærer Johs. Fosmark, Slagelsegade 9, 2., København Ø. Telefon: Øbro 8537 (træffes bedst 17—18).

Indlæg, artikler, meddelelser, breve fra læsere m. v., der ønskes optaget i bladet, må være redaktionen i hænde senest den 25. i foregående måned.

Redaktionsudvalg: Seminarieforstander Paul Holt. Oberstløjtnant Fl. B. Larsen. Pastor Poul Riis.

FORRETNINGSFØRER

Arkitekt H. Kornbeck, Ordrup Jagtvej 137, Charlottenlund. Telefon: Ordrup 5075.

TRYKKERI

Hak Jørgensens Bogtrykkeri, Ejby pr. Glostrup. Telefon Ejbylille 480.

Klicheer: Persson's Cliché-Anstalt, København. Papir: A/S V. Crone & Møller, København.

MEDELM AF
 FORENINGEN AF DANSKE
 UGEBLADE, FAGBLADE OG TIDSSKRIFTER